

Трохим Т. Ковальчук (Національна академія
управління, м. Київ, Україна)

ГЛОБАЛЬНА ІНФОРМАЦІЙНО-МЕРЕЖЕВА ЕКОНОМІКА: ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ПЕРСПЕКТИВИ

У статті розглянуто діалектику становлення інформаційно-мережевих систем та їх вплив на цивілізаційний розвиток економіки в глобальному й національному вимірах.

Ключові слова: глобалізація, інформаційно-мережева економіка, економіка знань, інноваційні технології.

Рис. 1. Літ. 30.

Трофим Т. Ковальчук (Национальная академия
управления, г. Киев, Украина)

ГЛОБАЛЬНАЯ ИНФОРМАЦИОННО-СЕТЕВАЯ ЭКОНОМИКА: ЦИВИЛИЗАЦИОННЫЕ ПЕРСПЕКТИВЫ

В статье рассмотрена диалектика становления информационно-сетевых систем и их влияние на цивилизационное развитие экономики в глобальном и национальном измерениях.

Ключевые слова: глобализация, информационно-сетевая экономика, экономика знаний, инновационные технологии.

Trokhym T. Kovalchuk (National Academy
of Management, Kyiv, Ukraine)

GLOBAL INFORMATION AND NETWORK ECONOMY: CIVILIZATIONAL PERSPECTIVES

The article describes the dialectics of the information and network systems formation and their impact on civilizational development of the economy in its global and national dimensions.

Keywords: globalization; information and network economy; knowledge economy; innovative technologies.

Постановка проблеми. Вибухоподібний розвиток інформаційних технологій у наш час засвідчує переддень появи нової цивілізаційної епохи, яка все більшою мірою спирається на принципово нову інформаційно-технологічну платформу. Фундаментально-глибинні основи сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій були закладені видатним кібернетиком ХХ ст. В.М. Глушковим, який в 70–80-і роки ХХ ст. пророче передбачив можливості використання інформаційно-комп'ютерних технологій і телекомунікаційних мереж для побудови інформаційно-мережевого суспільства [25].

У наш час процеси інформаційно-комп'ютерних технологій та Інтернет-комунікацій все більшою мірою охоплюють (при цьому в глобалізаційному вимірі) практично всі сфери людської діяльності: економіку, управління, інноваційні технології, освіту, науку, культуру тощо. Заміна галузево-територіального принципу організації економіки мережевим – найвагоміша ознака інформаційно-мережевої економіки, яка утверджується в глобальному вимірі. Тобто визначальною ознакою інформаційно-мережевої економіки є її планетарність. Інформаційна мережа – це, з одного боку, принципово нова форма організації й функціонування економіки, а з іншого – системоутворювальна платформа, своєрідна глобальна матриця цивілізаційного розвитку в ХХІ столітті.

Інформаційно-мережева економіка базується на появі й розвитку інформаційно-комп'ютерних технологій, розгалужених Інтернет-комунікацій та глобальних інформаційних надмагістралей. Фактична перманентність створення віртуальних компаній і віртуальних офісів, учасники яких можуть знаходитися в різних куточках світу і вести спільний бізнес та здійснювати електронну комерцію, підтверджує інтенсивний розвиток інформаційно-мережевих економік у глобальному вимірі. Розуміння того, що всі економіки інформаційної епохи пронизані (з різною інтенсивністю) логікою, принципами й правилами мережевого буття, динамічна експансія якого все більш явно абсорбує й відбраковує традиційно сталі організаційно-економічні форми, зумовлює актуальність аналізу не лише потенційних переваг мережевої економіки, а й супутніх їй конфліктних викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми становлення інформаційно-мережевого суспільства, передусім економіки в глобальному й національному вимірах, досліджуються з наростаючою активністю. Оригінальну точку зору з приводу становлення суспільства мережевих структур з властивою йому фундаментальністю висловив професор Каліфорнійського університету (США) М. Кастельс [11; 12]. На радянських теренах аналізом цивілізаційних перспектив інформаційно-комп'ютерних технологій займалися С.П. Капиця [10], А.П. Колмогоров [15], В.С. Немчинов [21], А.Д. Урсул [28] та інші.

В Україні питаннями становлення інформаційно-мережевих систем і технологій найбільш професійно займається М.З. Згуровський [5–7]. За його ініціативою науковому аналізу зазначеної вище проблематики було присвячене (червень 2002 р.) спеціальне засідання президії Академії наук України [7, 15]. Свій погляд на нову парадигму економічної науки в контексті розвитку інформаційної економіки виклав М.М. Єрмошенко [4, 14–20]. Вплив глобалізації інформаційного простору на розвиток міжнародних інноваційно-інвестиційних процесів дослідила О.В. Михайловська [19]. Один з самотутніх вітчизняних теоретиків «політичної нооекономіки» А.С. Гальчинський сформулював основи мережево-ноостичної парадигми геоелектроніки [3, 252–273]. Історіографію основних тенденцій формування інформаційного ринку в незалежній Україні досліджував й автор цієї статті [13, 366–378]. Вищеозначена проблематика була і є об'єктом наукового інтересу інших вітчизняних учених [3; 9; 17; 18; 20; 23; 24; 30]. Так, нещодавно В.Г. Кремень запропонував свою версію ціннісних орієнтацій мережевого суспільства [16, 13].

Метою дослідження є визначення сутнісних ознак, висвітлення базових орієнтирів і цивілізаційних перспектив розвитку інформаційно-мережевої економіки на сучасному етапі. При цьому необхідно розуміти, що теорії інформаційно-мережевої економіки поки що не існує – даний процес перебуває у фазі свого зародження.

Основні результати дослідження. Світ усе більшою мірою перестає бути системно уніфікованим. Прогресуюча домінантність індивідуальних пререференцій зумовлює зростаючу складність економічних відносин. На основі механізмів електронної системи комунікацій панує комунікативний раціоналізм – миттєво долаються часові бар'єри і нескінченність простору: «час» припинився; «простір» зник [2, 259]. Інформаційно-мережева даність базує еконо-

мічні зв'язки передусім на основі горизонтальних, а не вертикальних артикуляцій; вона інваріантна щодо ієрархічної сталості макроекономічних відносин. Водночас сучасні геоекономічні біфуркації породжують зростаючу потребу в інформаційному освоєнні та впорядкуванні безпрецедентно розмаїтих мікроекономічних відносин. При цьому кардинальних змін потребує організаційно-управлінська мережа як у межах національних економік, так і в планетарному вимірі.

Не безпідставно інформаційна мережа розглядається науковцями як організаційна основа планетарного суспільства, його комунікативно-утворювальна субстанція. «Ми дотримуємося, – пише А.С. Гальчинський, – методологічної конструкції, згідно з якою не економіка визначає параметри суспільства, а навпаки, провідну функцію перебирають на себе суспільні (у широкому контексті) детермінанти. У цьому сенсі окреслюється методологічна взаємозалежність: мережеве суспільство – мережева економіка. Найбільш актуальні перспективи політекономічного аналізу розміщуються, на моє глибоке переконання, саме в цій парадигмальній площині» [2, 255].

Ринкові максими глобалізаційного розвитку зумовлюють гостру потребу у невідкладному вирішенні проблеми достатнього і своєчасного інформаційного наповнення, насамперед і головним чином, економічної сфери. Зрозуміло, що формування інформаційно-мережевої економіки передбачає інституційне, організаційне та інноваційно-ресурсне забезпечення. Завдяки цьому формується своєрідний Всесвіт, пересаджений у віртуальну реальність і компактно представлений в глобальних Інтернет-мережах. Глобалізаційні трансформації цивілізаційного буття породили цивілізаційний феномен – інформаційно-мережеву економіку.

Уже зараз Інтернет охоплює близько мільярда користувачів, число яких щоденно зростає в середньому на 200 тис. людей [16, 13]. Водночас обмежені можливості рівномірного доступу землян до комп'ютерних і телекомунікаційних засобів та Інтернет-мереж й поглиблюють інформаційно-мережеву нерівність. На додаток до цього спостерігається нездатність значної частини жителів планети працездатного віку вписатися в логіку домінуючих глобальних інформаційних сегментів мережевого суспільства.

Інтенсифікація самопрограмованої праці передбачає систематичне включення в структуру праці нових знань, спрямованість на набуття нових навичок відповідно до інноваційно-технологічних та організаційних змін. Активне формування таких тенденцій у ринково розвинутих економіках не так помітне на вітчизняних теренах. Поки що наявна ситуація не відповідає потребам і викликам інформаційно-мережевої (а отже, конкурентоспроможної) економіки.

Глобалізаційна перспектива – це передусім гостра конкуренція цивілізаційних шансів. Глобалізація зовсім не означає, що всі країни просто увіллються в якийсь уніфікований світовий простір. У світовій економіці є «ядро» і «периферія». І як показує досвід, так званий «золотий мільярд» успішно розвивається за рахунок нерівноправних відносин із периферією, адже число «вигідних ніш» у глобальному просторі аж надто обмежене, тому на цивілізаційний «поверх» необхідно прокладати шлях передусім за рахунок інноваційно-

інформаційних досягнень, які можливі при органічному поєднанні «розуму» ринку та «інтелекту» інформаційно-мережевої економіки.

При цьому є вагомими підстави констатувати, що «розум» та «інтелект» інформаційно-мережевої економіки ідентифікується завдяки її здатності до творчої еволюції та самовдосконалення¹. Саме завдяки цьому інформаційно-мережева економіка реалізується як специфічна «нервова система», тобто характеризується перманентною рефлексивністю і здатністю до самоконтролю та самозахисту. У глобальному вимірі інформаційно-мережева економіка не лише накопичує трансформаційну синергію, а й адекватно реагує на державно-територіальні флуктуації, а отже, змушена функціонувати в океані зовнішніх суперечностей і макроекономічних подразників. Тому вирішити проблему отримання інформації максимальної чистоти, повноти та достовірності у глобальних масштабах досить проблематично, якщо взагалі можливо.

Насправді глобальна економіка в сучасних умовах – це інтелектуальна полісистема найвищої складності, переповнена розмаїтим і суперечливим впливом незліченних чинників, процесів і явищ. В інформаційно-мережевій економіці структура базових констант, з одного боку, є багатовимірною, а з іншого, – перманентно та інтенсивно змінюється. Надмірні масиви економічної інформації породжують слабку когерентність, провокують асиметрію, ентропію, невизначеність, біфуркацію та появи економічної турбулентності.

На економічних ринках з'являється все більше агентів, які ігнорують фундаментальні невизначеності і спираються на підказки рейтингових агентств або ж на власну інтуїцію. Економічні кризи останніх десятиліть зумовлені не стільки множинною асиметрією інформаційних потоків, скільки непрофесійністю та «вільнодумством» VIP-суб'єктів макроекономічних відносин, яким належить прийняття стратегічно важливих рішень.

Цілком закономірно, що саміти «Групи 20» засудили недооцінку й приниження економічної ролі наддержавних регулятивних органів. Також керівництво Євросоюзу вважає за необхідне, зокрема, створити єдине рейтингове агентство, яке безпосередньо підпорядковуватиметься Європейському центральному банку. Сенат Конгресу США схвалив виправлення до закону, що забороняє компаніям самостійно обирати рейтингові агентства. У свою чергу, нинішня «трюхелементна» система фінансового регулювання Великої Британії (Банк Англії, Управління фінансових ринків і Міністерство фінансів) також модернізується у напрямку посилення централізованого впливу на макроекономічні процеси з метою зниження масштабів «недобросовісної поведінки» на фінансових ринках.

Глобалізація – це цивілізаційно обумовлений «мегатренд» розвитку людства, тобто мегапроцес, що визначає перспективи і долю практично кожної країни. Необхідно погодитися з точкою зору В.П. Семиноженка: «Головним впливом глобалізації на Україну є розмивання та ослаблення всіх можливих національних бар'єрів і все більш глибоке занурення у висококонкурентне та об'єктивно вороже глобальне середовище. Від цього не можна

¹ У контексті цього дослідження варта уваги диференціація понять «розумна система» та «інтелектуальна система». Адже поняття «розум» розглядається як потенціал системи, а поняття «інтелект» як здатність останньої якісно використовувати наявний потенціал.

ані відмахнутися, ані відмовитися; ще безглуздіше намагатися протистояти» [3, 19]. Саме такою є домінуюча аура інформаційної епохи.

Важливо зазначити, що науковці Кібернетичного центру НАН України та Інституту кібернетики імені В.Глушкова успішно завершили розробку суперкомп'ютера СКІТ-4 продуктивністю 11,82 терафлопс за тестом LINPACK², тобто майже 12 трлн. операцій за секунду при розв'язанні систем лінійних рівнянь. У планах учених Інституту кібернетики – вже в нинішньому році подвоїти потужність суперкомп'ютера СКІТ-4, тобто довести його продуктивність до 25 терафлопс [25].

Разом з тим український досвід господарювання засвідчує, що навіть при таких досягненнях в інформаційно-комп'ютерних технологіях має місце бюрократичний абсолютизм і хаотична безгосподарність. Необхідно також визнати, що макроекономічні проблеми в Україні ускладнюються тим, що керівники державного рівня, як правило, дуже далекі від інформаційно-комунікаційних (мережевих) технологій, що зумовлює перебування економічної політики в інтравертній фазі.

У політико-економічному тезаурусі досі не застосовується поняття «інформаційно-мережева економіка», попри те, що прийнятий Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» [1]. Очевидністю також є те, що упродовж останнього десятиріччя в Україні спостерігається не оптимізований (по регіонах) розвиток Інтернет комунікацій, що не сприяє збільшенню доступності та покращенням якості застосування інформаційно-мережевих систем (рис. 1).

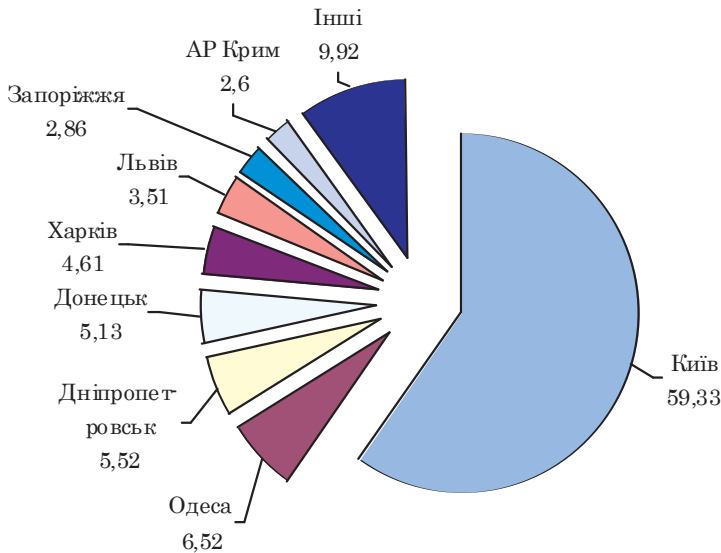

Рис. 1. Розподіл користувачів мережі Інтернет за регіонами, %, побудовано за даними [1]

² Терафлопс (TFLOPS) – величина, що застосовується для виміру продуктивності комп'ютерів, тобто показує, скільки операцій за секунду виконує дана обчислювальна система. У формульному вигляді: TFLOPS = 10^{12} FLOPS (= 10^3 GFLOPS).

Країни, які ігнорують можливість або не здатні продукувати й ефективно застосовувати найсучасніші знання та інформаційні технології, приречені на постійне і стабільне технологічне й економічне відставання. У новій технологічній епосі своєчасне й системне інформування, а не вартісні показники, стає критерієм і критичним мірилом потенційної дієздатності економічної системи. Можливість органічного входження територій і держав у систему інформаційно-мережевої економіки великою мірою зумовлюється тим, наскільки системно глобалізуються знання і творчість, висококваліфікована праця, інноваційне підприємництво та інші процеси, породжені сучасною епохою.

Історичну перспективу вижити мають насамперед ті держави, що активно і не на шкоду собі взаємодіють з наднаціональними інститутами (здатними наділяти політико-економічні дії планетарним значенням), жертвуючи при цьому певною мірою свого суверенітету. Фактично вже склалася інформаційно-технологічна інфраструктура, що створює реальні передумови функціонування економіки (передусім фінансових систем) як планетарної єдності.

Реалії інформаційної глобалізації змушують нетрадиційно, по-новому розглядати проблеми і переваги в економічній сфері, зумовлені інтенсивним зростанням інформаційних потоків та інформаційних мереж. І в цьому сенсі не сприймається твердження А.С. Гальчинського, який вважає, що «мережева геоэкономика не потребує зовнішніх регуляцій – вона ноостична за своїм змістом, регулює сама себе, безперервно відтворює сама себе» [2, 265]. Лауреати Нобелівської премії з економіки (2010 р.) П. Даймонд, Д. Мортенсен (обидва – США) і К. Пісарідіс (Британія, Кіпр) сформулювали теорію, що пояснює, яким чином економічна політика і державне регулювання впливають на динаміку показників, безпосередньо пов'язаних з найбільш важливими пріоритетами глобального розвитку. Зростання індивідуалізму в усіх його проявах можна вважати базовою у визначеннях сутнісних характеристик інформаційно-мережевого суспільства [22].

Планетарна геоэкономика, в основі якої лежить мережевий фундамент, виступає базовою платформою і водночас цивілізаційним викликом для національних економік та наявних форм державного управління. Децентралізація владних повноважень і перехід їх до локальних інституцій формує передумови для планетарної інтеграції, передумовою якої виступає «нова геометрія влади у вигляді мережевої держави» [16, 13]. Країни, що не спроможні органічно поєднати два чинники цивілізаційного розвитку – інформаційні новачі та високе організаційно-управлінське забезпечення їх прикладного ефекту, – приречені на цивілізаційне і, зокрема, геоэкономичне відставання кумулятивного характеру.

Щоб уникнути цього, необхідна дієва міждержавна стратегія формування інформаційного ринку, невід'ємним атрибутом якої все більшою мірою виступає інтернетизація практично всіх сфер суспільного розвитку. Саме це цивілізаційне досягнення зумовлює безпрецедентні швидкості платіжно-розрахункових операцій, безперешкодну трансформацію одних фінансових інструментів в інші, розмиває межі між власне грошима та іншими фінансовими

³ Необхідно визнати, що, незважаючи на все це, маловивченою Інтернет-новацією на сьогодні є так звані «мережеві гроші», практичне застосування яких стає все більш очевидною реальністю в глобальному вимірі.

інструментами³. Інтернет все більшою мірою виступає основою реалізації мережових відносин, утвердження світової павутини макроекономічних і фінансових комунікацій.

Та чи інша країна, що поставила за мету формування на своїх теренах інформаційно-мережевого суспільства, домагається передусім випереджальних темпів зростання інноваційного сектору економіки та високих індексів розвитку так званого «К-суспільства» (Knowledge society). Базовою ознакою К-суспільства виступає «економіка знань». Невід'ємними компонентами «К-суспільства» стали постійно оновлювані міждисциплінарні знання, які здатні генерувати найсучасніші технології, інформаційно-інноваційні здобутки, ефективний захист довкілля, забезпечувати еколого-техногенну безпеку, відтворення високоякісного людського капіталу (трудового потенціалу з елементами творчості, економічного підприємництва та інноваційної підприємливості).

Лише на цій основі і на таких засадах стає можливим інтегральний вектор глобального розвитку, що органічно вписуватиметься в цивілізаційні виміри інформаційно-інноваційного суспільства. Найвищий індекс розвитку К-суспільства мають Швеція, Данія, Норвегія, Швейцарія, Фінляндія, Японія, Німеччина та Австрія. Усі ці країни мають обмежені природні ресурси і відносно невеликі власні ринки (за винятком Японії та Німеччини). Тобто такі найважливіші показники конкурентоспроможності індустріальної економіки, як володіння значними природними ресурсами і великими власними ринками, в суспільстві, яке прагне розвиватися на знаннях і новітніх інформаційно-інноваційних технологіях, втрачають свою виняткову пріоритетність [14, 176].

Україна поки що має (очевидно, за законом інерції) один з найвищих у світі індексів освіченості населення. Здавалося б, це вагомий чинник для вироблення й практичного освоєння нової парадигми розвитку національної економіки на основі досягнень інформаційної революції, яка породжує найдосконалішу форму розвитку продуктивних сил – «економіку знань» або «невагому економіку». Однак для успішного освоєння першої фази К-суспільства важливо стимулювати таку стратегію формування інформаційно-мережевої економіки, яка була б максимально привабливою і затребуваною з боку світового співтовариства.

Варто підкреслити, що в глобальній інформаційно-мережевій епосі ні природні ресурси, ні дешевизну так званої «робочої сили» не можна порівняти з такими чинниками, як конкурентне застосування знань та інформаційно-продуктивних інновацій. Отже, вкрай важливо створити для освіти і науки (політехнічної насамперед) такі соціально-економічні стимули й умови, за яких вітчизняний трудовий (і особливо, науковий) ресурс став би донором інтелектуального потенціалу для національного виробництва, а не для розвинутих країн далекого зарубіжжя (адже саме це превалює сьогодні).

Висновки:

1. Глобально-мережева матриця економічного розвитку – це найбільш перспективна платформа цивілізаційного розвитку, тому суспільно значимі інформаційні системи повинні: *по-перше*, базуватися на сучасній (що відпові-

дає міжнародним стандартам) законодавчо-нормативній базі, яка визначає чіткі й зрозумілі правила для суб'єктів і учасників економічної системи; *по-друге*, передбачати можливість виникнення ризиків і, виходячи з цього, мати системно визначені процедури своєчасного й ефективного дезавування макроекономічних ризиків; *по-третє*, базуватися на сучасному програмному забезпеченні й оптимальному інформаційному супроводженні, яке максимально влаштовує користувачів; *по-четверте*, демонструвати й забезпечувати високий рівень безпеки та операційної надійності, обов'язково включати резервні механізми своєчасного реагування на інформаційні перешкоди; *по-п'яте*, забезпечувати концентрацію необхідних інформаційних потоків на потребах усіх учасників і користувачів інформаційно-мережевих систем, гарантуючи таким чином загальноекономічний відтворювальний процес; *по-шосте*, гарантувати розвиток усієї інфраструктури національної інформаційної системи на принципі максимальної доступності для широкого спектру користувачів.

2. Для утвердження суспільства, заснованого на знаннях та інноваційних технологіях, тобто «К-суспільства» держава має поставити перед виконавчою владою такі завдання: *по-перше*, провести системний аналіз концепцій і програм інформатизації суспільства через запровадження в органах державної влади, в регіонах та на рівні місцевого самоврядування інформаційних послуг з використанням електронних технологій і, зокрема, мережі Інтернет; *по-друге*, систематизувати наявні теоретичні (наукові) здобутки, практична реалізація яких реально сприятиме формуванню виробничих відносин на новітній базі – інформаційно-інноваційних технологіях; *по-третє*, запустити в дію механізми (інформаційний маркетинг, інформаційний моніторинг ціноутворення та цінової політики, Інтернет-інструментарій для аналітико-синтетичного моделювання тощо), що дисциплінують «інформаційну турбулентність» і, таким чином, забезпечуватимуть сталий розвиток ринку інформаційних продуктів та послуг.

1. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України від 09.01.2007 №537-V // zakon.rada.gov.ua.

2. Гальчинський А. Політична нооекономіка. – К.: Либідь, 2013. – 472 с.

3. Економіка знань: виклики глобалізації та Україна / Під заг. ред. А.С. Гальчинського, С.В. Львовичкіна, В.П. Семиноженка. – К.: НІСД, 2004. – 261 с.

4. Єрмошенко М.М. Нова парадигма економічної науки в контексті розвитку інформаційної економіки // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №1. – С. 14–20.

5. Згуровський М. Інформаційні мережеві технології в науці та освіті // Дзеркало тижня. – 2002. – №25. – С. 15.

6. Згуровський М.З. Тернистий шлях до відродження. – К.: Генеза, 2010. – 368 с.

7. Згуровський М.З., Коваленко І.І., Михайленко В.М. Вступ до комп'ютерних інформаційних технологій: Навч. посібник. – К.: Європейський університет, 2000. – 265 с.

8. Информационные системы в экономике: Учебник / Под ред. В.В. Дика. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 272 с.

9. Інформаційні системи і технології в економіці / За ред. В.С. Пономаренка. – К.: Академія, 2002. – 544 с.

10. Капица С.П. Информационное развитие общества, демографическая революция и будущее человечества. – М.: Никитский клуб-Римский клуб, 2006. – 80 с.

11. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. – М.: ГУВШЭ, 2000. – 357 с.

12. Кастельс М. Становление общества сетевых структур // Новая постиндустриальная волна на Западе: Антология. – М.: Academia, 1999. – С. 492–505.

13. Ковальчук Т. Основні тенденції формування інформаційного ринку у незалежній Україні: історіографія проблеми // Україна. Європа. Світ.— 2011.— №6–7. — С. 366–378.
14. Ковальчук Т.Т., Марко І.Ю., Марко Є.І. Сучасний інформаційний ринок. — К.: Знання, 2011. — 255 с.
15. Колмогоров А.Н. Теория информации и теория алгоритмов. Избранные труды. — М.: Наука, 1987. — 303 с.
16. Кремень В. Освіта: ціннісні орієнтири мережевого суспільства // Дзеркало тижня.— 2013.— №31. — С. 13.
17. Марко Є.І. Необхідність і проблеми формування інформаційного ринку: глобалізаційний вимір // Актуальні проблеми економіки.— 2009.— №12. — С. 19–25.
18. Масова комунікація: Підручник / А.З. Москаленко, Л.В. Губерський, В.Ф. Іванов, В.А. Вергун. — К.: Либідь, 1997. — 216 с.
19. Михайловська О.В. Вплив глобалізації інформаційного простору на розвиток міжнародних інноваційно-інвестиційних процесів. — К.: Дакор, 2009. — 424 с.
20. Мунтян В.И. Информационная парадигма. — К.: КВІЦ. 2006. — 632 с.
21. Немчинов В.С. Экономическая информация. — М.: Наука, 1967. — 190 с.
22. Нобелівську премію з економіки присудили за новітні дослідження щодо ринку праці // kadrovik.ua.
23. Розвиток інформаційного суспільства: Колективна монографія / За заг. ред. В.В. Рокочої. — К.: Університет «КРОК», 2013. — Т. 1. — 238 с.
24. Савчук Н.В. Ринок Інтернет-послуг в умовах інформаційно-технологічної революції: Автореф. дис... канд. екон. наук / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. — К., 2009. — 17 с.
25. Сергієнко І. Провісник інформаційного суспільства // Дзеркало тижня.— 6.09.2013.— №32.— С. 11.
26. Стрелец И.А. Новая экономика и информационные технологии. — М.: Экзамен, 2003. — 256 с.
27. Тапскотт Д. Электронно-цифровое общество / Пер. с англ. — М.: Рефл-бук, 1999. — 432 с.
28. Урсул А.Д. Информация. Методологические аспекты. — М.: Наука, 1971. — 296 с.
29. Узбестер Ф. Теории информационного общества. — М.: Аспект Прогресс, 2004. — 399 с.
30. Шевчук О.Б. Глобально-інформаційна економіка та синергетичний підхід до її дослідження. — К.: Фенікс, 2004. — 112 с.

Стаття надійшла до редакції 9.09.2013.